

nyitott ütegek az itt álló ágyú fölött jóformán néhány méternyi kiszámítottással pástázták, szétépett embertagokat dobálva el szinte az ágyúig, a németektől elborított teret. A vér is meghűlt bennem. Ez aztán precíz munka! — motyogtam, és gyorsan behúztam a fejemet.

Már benne voltunk a fényes délelőttben; a pincében szorongóra újból ráült a harcizaj koromfekete rémsége. De ha a zaj szörnyű volt, még szorongatóbb volt a be-beköszöntő csend. Az előttünk lévő téren, itt-ott kihagyásokkal, a kisebb fegyverek feleseltek; közben egy-egy kézigránát robbant, mint dühös öklöcsapás, amely széjjeltöri az apróbb érveket. Vagy egy óra hosszáig hullámzott a harc, zajgott a szörnyű láрма. Ekkor, a szorgalmasan bömbölő szovjet ágyú szomszédunkban hirtelen elnémult. Életőtstönöm ellenállott annak, hogy rosszat sejtsek. Odarohantam az egyik pinceablakhoz. Az ablak mögé húzódba, a mélyedésben fedezve magát, ott lapult hosszában egy ifjú náci és balfelé tüzelt. Ahogy kipillantottam, szemünk találkozott. Visszaugrottam; a következő pillanatban lövés dörrent a

pincébe. Egyik öreg pinecétársunk átlőtt karral esett össze.

Az, hogy tudomást szerezték ittlétünkről, nem volt számomra éppen kellemes. A házba viszont csak az ágyú felől lehet bejutni. Pincénk előtt most újból fellobbant a harc. Német-orosz kiáltások össze-vissza. Öreg emberünk jajgatott. Aztán különös módon a láрма egyszerre lefelé távolodott. Szovjet visszavonulás-e ez, vagy a menekülő németek üldözése? Hirtelen nagy csend. Egy egész óra eltelik és semmi. Szorongva néztünk egymásra. Nyilván vége.

Mi jön most? Ki az ura a helyzetnek? Ki fog benyomulni pincénkbe? A felszabadító-e; vagy a halálvégzetű, de az ártani tudás végső percéig még vért ontó haramiák?

Kit fogok ott látni az ágyú mellett, ha kidugom a fejem a csapóajtón túl? Nem mertem megtudni; még adtam magamnak néhány percet. Aztán elszántan felugrottam; lesz, ami lesz. Feltaszítottam a csapóajtót és fellépve, négykézláb odamásztam a hátsó ajtó felé és óvakodva kinéztem.

Azután visszaültem a földre, hogy mélyen, mélyen magamba szívjam és tudatosítsam félőrlött idegeim előtt, amit láttam.

Az ágyú mellett a szovjet tüzerek járkáltak le s fel, kezeiket csapkodva vidáman a hűvös levegőben. Egészen felemelkedtem. Egyik katona erre dühösen felém rázta az öklét és intett valamit. Ráztam a kezemet és szintén intettem. „Bunker! Bunker!” — kiáltották erre többen onnan felém; nyilván az esetleges orv golyók miatt. Válaszul kiugrottam az ajtón és feljűk kiabáltam, kiáltottam, mint egy bolond, amennyire nyelvtudáson engedte: Semmi bunker! Elég volt! Bunkerbe vissza? Nincs olyan hatalom! Inkább ki a napvilágra, az utakra! Az életbe! A harcnak vége! *Felszabadultam!*

Felszabadultam... A vidám tüzerek hátamat csapkodva, kezemet rázva ugráltak, velem együtt. Kettő lefutott a pincébe németeket keresni. Valahonnan, örömmel felfedezett főhadnagy ismerősöm jővöltából egy üveg Brandy is előkerült. A lapályon, le messze, köröskörül német német mellett. Mindegyik útravalóval a táskájában. Mint megtudtuk, azt hitték, hogy egyrészt az Olaszfasoron, másrészt a Rózsadombon lévő „erdőn” (!?) keresztül törnek ki Budakeszire, ahol a „diadalmas” Guderian páncélosai várják őket. Egyik halott zsebében le-

vél volt, ilyesmikkel benne: — „és kedves Marie, biztosak vagyunk, hogy két hét múlva vége lesz a háborúnak és győzelmesen hazamegyünk...”

*

A vár pusztulást ontó krátere elcsendesedett. A legutolsó napokig ontották onnan a katonáknak nem nevezhető semmirevalók, már csak a pusztá gyilkolás kedvéért a város felszabadított területeire a céltalan pusztítást. A szovjet taktika zsenijével meglazított patkányfogóból a vak és örült SS-ek, beöltözött Volksbundisták és honi nyilasok gyűlevése, nyilván a „Führer” rendelkezésére, a rekedthangú, szájas parancsnokok helyeslő kommandója mellett rohantak „a közeli felmentő sereggel való egyesülés” reményében az okatlan halálba.

*

Felszabadultunk! — kiáltottam oda az öröm önkívületében a házból kiszaladva a hős szovjet katonáknak. „Felszabadulás”, mondjuk most, és tovább beszélünk folyamatosan, perenyi igazalom nélkül talán... Pedig ennek a szónak sokáig kellene visszhangoznia lelkünkben, mint a monddérgés után a hang vonul, eget földet mozgatva, mélyen és hosszasan. Ez a szó je-

lentette akkor nekünk a halál buktatóiból való kilépést, a már gyakran számításba se vett hónapok után az új napok, új tervek felszárnyalását. Olyan időközön mentünk keresztül, hogy most, utánuk, megdöbbenve és megkönnyebbülve mondhatjuk magunkban: *Tiszta véletlenség, hogy élünk!* Hogy nem mi veszünk el, a mártírok helyett, akiket véres áldozatul elsodort a szörnyűségek tombolása.

Gondoljunk kegyelettel rájuk; és gondoljunk soha le nem róható hálával mi, valósággal a halál torkából szabadultak azokra a hős katonákra, akik ott rohmoztak és vérezték értünk, hogy az iszonyatos elnyomás, látszólagos reménytelenség vad esztendői után új életet kezd-hessünk. A megmenekülés első hátalati kézfogása és ölelése után őrizzük szívünkben *frissen* — azzal a frissességgel, mint első percekben nyilvánítottuk — a hősök iránti hálát és a rájuk való multhatatlan emlékezést.

Felszabadulás: szálljunk magunkba. Ez a szó, amikor kimondtuk, az öt év előtti február páras reggelén: jelentette nekünk akkor s jelenti ma a mindent. A hóhéruralom végét; a kimondhatatlan új lehetőségeket; a demokráciát, a szabadságot — az életet.